

Simpozij

Filozofija i psihologija

Povodom 50. godišnjice smrti Pavla Vuk-Pavlovića

9. – 10. lipnja 2026.
Institut za filozofiju, Zagreb

Organizacijski odbor

Luka Boršić
Ana Grgić
Bernard Hostić
Ivan Macut
Ivana Skuhala Karasman
Dario Škarica

KNJIŽICA SAŽETAKA

Ovaj simpozij organiziran je u sklopu projekta *Wundt, Mercier i novija hrvatska filozofija* (WM-nhf) koji se izvodi u Institutu za filozofiju, praćen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske te financiran sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.–2026. – NextGenerationEU.

 Institut za
filozofiju

Simpozij

Filozofija i psihologija

Povodom 50. godišnjice smrti Pavla Vuk-Pavlovića

9. – 10. lipnja 2026.

Institut za filozofiju, Zagreb

KNJIŽICA SAŽETAKA

Svijet u filozofiji Pavla Vuk-Pavlovića

PAVO BARIŠIĆ

Zagreb

Predavanje se bavi pojmom svijeta kao jednom od središnjih kategorija u mišljenju Pavla Vuk-Pavlovića. Uz teoretsku ulogu spoznaje svijeta, Vuk-Pavlović ističe i njegovu praktičnu dimenziju, određujući kao temeljnu zadaću filozofije »traženje naročita oblikovanja svijeta i obrazovanja života«. Ta 'svjetotvorna' uloga filozofije razmatra se na temelju nekoliko njegovih rasprava: *Filozofija i vlast* (1953.), *Vrednota u svijetu* (1960.) i *Filozofije i svjetovi* (1962.).

U Vuk-Pavlovićevoj misli pojam svijeta ima ključnu ulogu u obrazovanju osobe. Svijet je sudbinski povezan s čovjekom koji se obrazovanjem uzdiže i nadilazi te u svijetu ideja izgrađuje vlastitu duhovnu domovinu. Posebina se pozornost posvećuje ulozi vrednota, koje čovjeku otvaraju mogućnost svrhovita i smisljena djelovanja. Naposljetku, razmatranja o svijetu u doba totalitarne vladavine svjedoče o mislitelju koji se zauzima za slobodu mišljenja i pluralnost pogleda na svijet.

Hrvatske filozofkinje i psihologija

LUKA BORŠIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Tri hrvatske filozofkinje, Elza Kučera (1883. – 1972.), Ivana Rossi (1892. – 1963.) i Marija Brida (1912. – 1993.), u svojim su filozofskim radovima dotaknule psihologiju. Filozofsku misao Elze Kučera možemo pratiti kroz psihologijske radove: njezin teorijski pristup psihologijskim temama često je teško razlikovati od filozofskih promišljanja. Ivana Rossi obranila je 1916. godine disertaciju o filozofiji Henri Bergsona, u kojoj je detaljno obradila osnovne pojmove njegova filozofskog sustava. Već u disertaciji Marije Briede, *Život – doživljaj*, vidljiv je njezin interes za Bergsonovu filozofiju. Članak »Bergsonova vizija bistvovanja«, objavljen je 1972. godine u časopisu *Forum*, a napisala je i »Uvod« za prijevod Bergsonove knjige *Ogledi o neposrednim činjenicama svijesti*, koji je objavljen u Beogradu 1978. godine. Filozofija Henrija Bergsona bliska je psihologiji jer polazi od neposrednih »podataka svijesti«, a ne od apstraktnih pojmova. Njegov ključni pojam trajanja (*la durée*) opisuje unutarnji, subjektivni tok vremena kao neprekinuti slijed stanja svijesti, vrlo sličan kasnijem psihološkom pojmu »struje svijesti«. Time Bergson nudi model doživljavanja vremena, pamćenja i identiteta iz perspektive prvog lica, što je središnja tema psihologije.

*Vuk-Pavlovićeve veze sa zagrebačkim
Institutom za filozofiju*

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Pavlu Vuk-Pavloviću je 1969. (povodom 75. rođendana) i 1974. (povodom 80. rođendana) zagrebački Institut za filozofiju objavio dva sveska njegovih filozofskih studija, a 1974. i Bridinu monografiju o njemu, dok je u *Prilozima* iz 1983. objavljen i izbor iz njegove ostavštine. Godine 1987. Institut je bio organizator skupa o Vuk-Pavloviću (povodom desetogodišnjice njegove smrti), a iste godine i izdavač tematskog bloka izlaganja s tog skupa u *Prilozima*. Objavljivalo se o njemu u publikacijama Institutu i mimo spomenutoga. Godine 2001. Institut je bio i suorganizator konferencije povodom dvadesetpete obljetnice njegove smrti, kao i suizdavač zbornika radova s te konferencije (*Pavao Vuk-Pavlović: Život i djelo*, 2003). S obzirom na dosadašnje radove o Vuk-Pavlovićevo životu i radu, moglo bi se zaključiti da je gore navedenim uglavnom iscrpljena tema o njegovoj povezanosti sa zagrebačkim Institutom, a takav bi zaključak podržavale i tri dosad objavljene jubilarne knjižice o osnutku i djelovanju Instituta (1992., 2002. i 2017.). No nije tako. U svom izlaganju, temeljem arhivskih istraživanja, ukazat ću na dodatne poveznice Vuk-Pavlovića i Instituta, bitno drugačije od onih gore spomenutih: Vuk-Pavlović je, naime, bio *izravno* uključen u rad Instituta u prvoj polovici 1970-ih, a što baca zanimljivo svjetlo ne samo na njegovo slabo poznato djelovanje u Zagrebu od njegova umirovljenja 1971., već i na to s kim je u tom razdoblju od hrvatskih filozofa bio povezan. S obzirom na to, zagonetka je i da njegova smrt 1976. nije bila popraćena *in memoriam*-om u institutskim publikacijama, a ni drugdje u Hrvatskoj u tom razdoblju.

*Franjo Marković – rodoljubni pjesnik i učitelj filozofije:
Koliko u logici psihologist?*

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U drugoj polovici 19. stoljeća pitanje odnosa filozofije i psihologije postalo je jedno od središnjih pitanja ondašnjih filozofskih rasprava, posebno u svjetlu tendencije da se, s jedne strane, psihologiju odvoji od filozofije i postavi kao autonomnu empirijsku i eksperimentalnu znanost i, s druge strane, tendencije da se barem neka filozofska pitanja pokuša riješiti iz perspektive psihologije. Potonje se gledište počelo nazivati »psihologizam« i rasprava o tom pristupu bila je posebno vezana uz problematiku osnova logike i matematike u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća. U tom razdoblju svoju *Logiku* pisao je Franjo Marković i u tom rukopisu nalazimo niz mjesta u kojima se Marković osvrće na psihologiju, kao i niz mjesta na kojima predlaže (naoko) psihologijska objašnjenja nekih središnjih logičkih pojmova. U istome rukopisu nalazimo i Markovićeve stajališta koja ga (čini se) odmiču od psihologističke tradicije. U svjetlu toga, u svom ću se izlaganju, prvo, kratko osvrnuti na neka moguća shvaćanja psihologizma, a zatim na pitanje može li se (i u kom smislu) neka Markovićeve gledišta u *Logici* okarakterizirati kao psihologistička.

Vuk-Pavlović o prirodi, svijetu i vrijednostima

TOMISLAV DRETAR
Institut za filozofiju, Zagreb

U kraćem tekstu *Misao o prirodi i spasenju* (1940.) Vuk-Pavlović navodi da je princip individuacije svrha prirode, što znači svako biće nastoji očuvati svoje individualno bivanje i stoga je u neprestanoj borbi za opstanak s drugim živim bićima. To je karakteristika svih prirodnih bića i njena je krajnja posljedica »neblaženstvo«, koje se očituje u beskrajnoj borbi za opstanak i strahu, boli i patnji. Stoga, Vuk-Pavlović zaključuje da je priroda događanje koje nužno čini sva živa bića željnim spasenja, a to se spasenje za čovjeka pojavljuje kao vjera. Nije slučajno stoga da Vuk-Pavlović također spominje kako je čovjek kao biće, iako dio prirode, povezan sa svijetom. Ovaj tekst tako je dio šireg Vuk-Pavlovićeva projekta, tj. njegova poimanja svijeta i vrijednosti. Stoga će se u ovom izlaganju nastojati povezati Vuk-Pavlovićeve misli o prirodi, vrijednostima i svijetu, s fokusom na spomenuti tekst te tekstove *Vrednota u svijetu* (1960. – 1961.) i *Filosofije i svijetovi* (1962.).

Što doživljaj čini estetskim?

ANA GRGIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Središnji pojam u filozofiji Pavla Vuk-Pavlovića jest doživljaj kao, vrlo pojednostavljeno, temeljni način na koji zahvaćamo smisao u svijetu. Među oblicima doživljaja Vuk-Pavlović osobito ističe estetski doživljaj. Estetski doživljaj specifičan je po svojoj strukturi i opsegu. S obzirom na estetski razvoj pojedinca, strukturiraju ga drugi doživljaji, poput intelektualnog i moralnog, dok se po opsegu odnosi na cjelokupnost stvari i nije ograničen na umjetnine. Upravo se u tome ili, bolje rečeno, iz toga naziru problemi. U ovom ću izlaganju istaknuti jedan takav problem: što je ono što doista razlikuje estetski od, primjerice, moralnog doživljaja? Drugim riječima, što je to što doživljaj čini upravo estetskim, a ne doživljajem s nekim drugim obilježjem? Oslanjajući se na rasprave Mogućnost i granice estetskog uzgoja u vidu individualne i socijalne pedagogike i Duševnost i umjetnost pokušat ću ponuditi okvirni odgovor na ta pitanja.

Vuk-Pavlovićeva metafilozofija

FILIP GRGIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U izlaganju ću govoriti o Vuk-Pavlovićevu razumijevanju filozofije i njezina odnosa prema znanosti i umjetnosti. Osobito ću se osvrnuti na tri stvari: na shvaćanje filozofije kao »metempiričkog stava metempiričkog predmeta« (te, u vezi s tim, odbacivanje konvencionalne podjele filozofije na discipline), na tvrdnju da se u filozofskom pristupu zbilji ukrštavaju misaoni i estetski uvid, kao i na odbacivanje ideje napretka ili kontinuiranog razvoja filozofije. Vuk-Pavlovićeve stavove stavit ću u kontekst nekih suvremenih metafilozofskih rasprava.

Albert Bazala o psihološkom eksperimentu u nastavi

BERNARD HOSTIĆ
Institut za filozofiju, Zagreb

Albert Bazala (1877. – 1947.) u članku »Psihologički eksperiment u nauci i obuci«, objavljenom u časopisu *Nastavni vjesnik* (vol. 14, sv. 9–10) objašnjava strukturu psihološkog eksperimenta i njegovo moguće mjesto u didaktičkom korpusu školske nastave početka 20. stoljeća. Naime, psihološki eksperiment koji je namijenjen korištenju u pedagoške svrhe načelno ne donosi nove spoznaje, već stvarno očituje ono što je već istraženo te tako promatrača tj. učenike lakše privodi novom znanju. Prvi dio izlaganja tematizirat će Bazalino poimanje filozofije i psihologije te njihova međusobnog odnosa, koje je uvelike pod utjecajem utemeljitelja eksperimentalne psihologije Wilhelma Wundta (1832. – 1920.), u čijem je laboratoriju u Leipzigu Bazala vršio svoje docentsko usavršavanje. U drugom dijelu izlaganja iznosi se Bazalin stav prema psihološkom eksperimentu općenito i njegovoj vrijednosti za jednu specifičnu svrhu, a ona je poučavanje učenika.

*Od matematizacije psihologije do logike
i doprinos Albina Nagya*

SREĆKO KOVAČ

Zagreb

Empirijska psihologija i njezina matematizacija znatno su povezane s konstituiranjem simbolične (matematičke i filozofijske) logike u 19. stoljeću. Analiziramo na koji način Albino Nagy uzima psihologiju (uz jezikoslovlje i metafiziku) kao polazišnu pretpostavku logike i u kojem se smislu logika u njega specifično odvaja od psihologije. U taj kontekst stavljamo glavne Nagyeve rezultate u logici, kao što su logička adekvatnost algebarskoga formalizma i doprinos rješenju Jevons-Cliffordova problema. Također o crtavamo tradiciju suodnosa psihologije i logike kojoj pripada Nagy, uključujući i poredbe sa shvaćanjima Franje pl. Markovića.

Vladimir Dvorniković i psihologija filozofije

BORIS KOŽNJAK

Institut za filozofiju, Zagreb

Iako se problematika odnosa filozofije i psihologije obično razmatra ili kao povijesna tema odvajanja i osamostaljivanja potonje iz okrilja prvotne, ili kao tema njihova suvremenog odnosa – primarno kao pitanje u kojoj mjeri psihologija počiva (ili treba li uopće počivati) na fundamentalnim temeljima filozofije, odnosno u kojoj mjeri filozofija integrira psihološke spoznaje – postoji i treća, još uvijek relativno zanemarena perspektiva promišljanja njihova odnosa: psihologija filozofije. Iako filozofi takvu perspektivu često dočekuju s predrasudama i optužbama za ‘psihologizam’, psihologija filozofije ne teži svesti filozofiju na psihologiju, već nastoji razumjeti kako ljudi formiraju filozofska uvjerenja, koje tipove ličnosti privlače određeni svjetonazori te, zauzvrat, koje mentalne, emocionalne ili egzistencijalne potrebe filozofija može adresirati i ispuniti. Uz povijest i sociologiju filozofije, psihologija filozofije pomaže produbiti naše razumijevanje filozofskog znanja, čineći ga realističnijim i, kroz prizmu osobnih i društvenih konteksta, razumljivijim. Uz opći dio povijesne i disciplinarne analize psihologije filozofije, posebna će se pažnja u predavanju posvetiti Vladimiru Dvornikoviću kao jednom od pionira ove discipline, kao i podrobnoj sociohistorijskoj i sadržajnoj analizi njegova djela *Dva temeljna tipa filozofiranja* (*Die beiden Grundtypen des Philosophierens*), objavljenog 1918. godine.

*Psihološke teme u djelima
Stjepana Zimmermanna s posebnim osvrtom na djelo
Temelji psihologije. Opća nauka o svijesnom
životu ljudske duše (1923.)*

IVAN MACUT

Institut za filozofiju, Zagreb

Hrvatski filozof Stjepan Zimmermann, uz tematski vrlo bogati filozofski rad, bavio se i psihologijom. Na tom je području objavio i nekoliko djela, uglavnom udžbeničke naravi. Za razliku od djela *Psihologija za srednja učilišta* (1928.) koje je doživjelo nekoliko izdanja, a koje je namijenjeno učenicima u srednjim školama, u našem izlaganju usredotočiti ćemo se na njegovo djelo pod naslovom *Temelji psihologije. Opća nauka o svijesnom životu ljudske duše*, a objavljeno je 1923. godine u Zagrebu. To je djelo, naime, napisano zbog potreba slušatelja na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Zbog same svoje usmjerenosti na studente, jasno je da je sadržajno kompleksnije u odnosu na udžbenik koji je namijenjen za učenike srednjih škola. Nakon što ukratko izložimo Zimmermannovo određenje predmeta psihologije kao i njezin odnos prema drugim znanostima, prijeći ćemo na izlaganje o empiričkoj i metaempiričkoj, odnosno racionalnoj psihologiji. Istraživanje ovoga djela postati će svakako podloga za daljnja istraživanja psiholoških tema u Zimmermannovoj misli, kao na primjer djela pod naslovom *Duševni život* (1932.) i dr.

Kruno Krstić i psihologija

BOJAN MAROTTI

Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

Jedan od najvažnijih hrvatskih filozofa otkada se u Hrvatskoj filozofira na hrvatskome jeziku, Kruno Krstić (1905. – 1987.), bio je ujedno lingvist i poliglot, te k tomu albanolog, leksikograf i prevoditelj. Manje je međutim poznato da se bavio i psihologijom. Štoviše, i doktorirao je, 9. veljače 1937., s temom iz psihologije (danas bi se možda reklo – iz filozofije psihologije). Naslov je te disertacije bio *Psihologija i njen predmet: Perspektivna polimorfnost predmeta psihologije*. Disertacija do danas nije objavljena u cjelini, no godine je 1937. izašao njezin drugi dio *Karakterizacije »psihičnoga« i određenja predmeta psihologije*. U prilogu se razmatraju, osim disertacije, i drugi Krstićevi radovi koji se tiču psihologije. Ponajprije prikaz knjige Stjepana Zimmermanna *Duševni život* (1932.), zatim dva članka, objelodanjena 1943. (»Eksperimentalno istraživanje umnih sposobnosti« i »Behaviorizam, granični slučaj psihologije: Čovjek – reaktivni stroj J. B. Watsona«), potom predgovor hrvatskomu prijevodu djela Andréa Lichtenbergera Mali Trott (1944., izvornik 1898.), pod naslovom *Dječja duša i dječji svijet*, te na kraju tri rada objavljena nakon Drugoga svjetskoga rata, od kojih prvi govori o Ramiru Bujasu, drugi o hrvatskome piscu Marku Maruliću kao tvorcu nazivka psihologija, a treći o razvitku psihologije u Hrvatskoj. U zaključku se ustvrđuje da Krstić pripada onomu smjeru u hrvatskoj dvadesetostoljetnoj filozofiji koji između filozofije i pojedinih znanosti, u ovome slučaju između filozofije i psihologije, ne otvara nepremostiv jaz, nego među njima nastoji uspostaviti sklad, uočavajuću njihovu uzajamnu »komplementarnost«.

*Od Marulićeve psihologije do behavioralne analize
(O nekim odnosima filozofa i psihologa u Hrvatskoj)*

KRUNO MATEŠIĆ

Zagreb

Godine 1517. Marko Marulić Splitsanin kreirao je pojam 'psihologija' kao naziv za znanost o duši. S Marulićevom novotvorbom upoznaje nas 1964. Kruno Krstić, treći doktor psihologije sa Zagrebačkog sveučilišta. Jan Amos Komensky, u 17. st. prekida sa skolastikom. Danas Europska federacija psiholoških udruga (EFPA) dodjeljuje mladim istraživačima nagradu Jan Amos Komensky. Christian Wolff objavljuje monografije *Psychologia empirica* 1732. i *Psychologia rationalis* 1734. Johann Herbart psihologiju naziva pomoćnom pedagoškom disciplinom i oko 1820. uvodi je u gimnazijsku nastavu. Herbartovci Josip Glaser i Stjepan Basariček u 1870-ima objavljuju prve srednjoškolske udžbenika iz psihologije na hrvatskom jeziku. Basaričekovo *Kratko izkustveno dušoslovje* (1877.) oštro napada vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler jer u definiciji psihologije nema duše. Filozof Friedrich Albert Lange 1866. objavljuje *Povijest materijalizma* i u zemljama njemačkog govornog područja pojavljuje se pokret 'Psychologie ohne Seele'. John Warson 1913. objavljuje 'behavioristički manifest' i definira psihologiju kao znanost o ponašanju. Ramiro Bujas 1929. dobiva Katedru za eksperimentalnu psihologiju na Filozofskom u Zagrebu i sustavno tvrdi da nema psihologije bez fiziologije. Ramiro Bujas, premda prisilno umirovljen, 1943. u časopisu *Napredak* oštro osuđuje tzv. duhoznanstvenu psihologiju u Sprangerovoj knjizi *Elementi života* koju je preveo filozof Vladimir Filipović 1942. Bujas tvrdi da je 'duhoznanstvena psihologija' samo slijepi hodnik u razvoju njemačke filozofije. Komunistički klasno svjesni kadrovi u ondašnjem Institutu za filozofiju napadaju 18. 12. 1948. Ramira i Zorana Bujasa i Adelu-Idu Ostojčić zbog tobožnjeg ideološkog zastranjivanja. U usmenoj povijesti prenosi se da su staljinistički osokoljeni tužiocu kasnije postali istaknuti filozofi. U 1950-im Rudi Supek, dvostruki doktor psihologije, predaje na Studiju psihologije, sve dok ga nije napao Josip Torbarina. Supek je prekinuo radni odnos

na Fakultetu, otišao u Beograd, da bi se nakon povratka zaposlio na Odsjeku za filozofiju. U 1960-ima prevode se američki udžbenici iz psihologije, jačaju behavioristička stajališta. Na studiju psihologije nema više kolegija iz filozofije. Hrvatski filozofi ne bave se behaviorizmom. Hrvatski sabor 2003. donosi Zakon o psihološkoj djelatnosti na temelju kojeg psiholozi postaju regulirana profesija. Danas se na odsjecima za psihologiju dio nastavnika potpisuje da su behavioralni analitičari. To je u skladu sa sve češćim stavovima američkih autora da psihologija kao znanost i struka nema dodira s *psyche*.

*Tragom Vuk-Pavlovićeve muzejske estetike:
smisao i granice muzeja suvremene umjetnosti*

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Pavao Vuk-Pavlović je već 1963. godine u studiji *Umjetnost i muzejska estetika* propitivao smisao muzejskih institucija koje je razumijevao ponajprije kao mjesto materijalnog očuvanja umjetnina te prostor poučavanja i informiranja. Muzej, međutim, ne može aktualizirati izvorni svijet umjetničkog djela, pa ono nužno gubi svoju komunikacijsku funkciju i sposobnost prenošenja estetskog doživljaja. Izložena gledanju, ali ne i dubokim emocijama i zanosu, umjetnina prestaje biti nositelj živoga iskustva i postaje ponajprije »spomenik prošlosti«. Vuk-Pavlovićeva analiza zadržava aktualnost. Suvremene umjetničke prakse dodatno pojačavaju napetost između umjetnosti i muzeja. Performativni, generativni i biološki oblici umjetnosti ulaskom u muzej ne gube samo svoj komunikacijski poziv, nego i vlastiti identitet, jer postoje tek kao trenutak ili događaj. Time se otvara pitanje mogućnosti samog postojanja umjetničkog djela unutar muzejske institucije, a posljedično i pitanje smisla te granica muzeja suvremene umjetnosti danas.

Sjećanje u prozi Zdenke Marković i teoriji Elze Kučere

IVANA SKUHALA KARASMAN

Institut za filozofiju, Zagreb

Sjećanje je mentalni proces koji omogućava ljudima da pohranjuju, zadržavaju i prisjećaju se svojih iskustava i informacija. U književnosti, sjećanje je oruđe kroz koje pisci istražuju prošlost, oblikuju likove i stvaraju emocionalnu povezanost s čitateljima. U proznim djelima hrvatske književnice Zdenke Marković (1884. – 1974.) sjećanje na djetinjstvo ima središnju ulogu u oblikovanju narativa, dok teorija o sjećanju koju nudi Elza Kučera (1883. – 1972.) pruža psihologijski okvir za razumijevanje ovog procesa. Sjećanje je za Marković aktivno oruđe pomoću kojeg rekonstruira prošle trenutke i oblikuje svoj svijet, nudeći čitateljima uvid u unutrašnju dinamiku djetinjstva te u obiteljske i društvene okolnosti koje su ju oblikovale. Elza Kučera u svom neobjavljenom rukopisu *Moja teorija čuvstava i volje* razmatra sjećanje s eksperimentalno-psihološke pozicije, naglašavajući da je sjećanje uvjerenje o tome da je nešto iz prošlosti doživljeno. Kučera sjećanje definira kao proces koji nije samo pasivno prisjećanje na činjenice, već kao aktivnu interpretaciju prošlih događaja. Kroz ovu perspektivu, sjećanje postaje subjektivna konstrukcija koja može biti podložna promjenama, interpretacijama i čak iskrivljenjima. Pristup Zdenke Marković sjećanju kroz književnost može se smatrati subjektivnim, emotivnim tumačenjem prošlih događaja, dok Elza Kučera nudi znanstvenu analizu.

Iskustvo uma

DARIO ŠKARICA

Institut za filozofiju, Zagreb

Izlaganje će biti usredotočeno uglavnom na dvije vrste iskustva uma: introspekciju i empatiju. Pritom je riječ o kognitivnoj empatiji (nasuprot onoj afektivnoj). Kognitivna će empatija biti interpretirana kao percepcija uma, tj. kao percepcija animalnoga, odnosno mentalnoga. S druge pak strane, kad je riječ o introspekciji, u prvom će planu biti pitanje njezine potpunosti, odnosno nepogrešivosti: pruža li nam ona, naime, potpunu i vjerodostojnu sliku našeg animalnog, odnosno mentalnog života. Konačno, posebna će pozornost biti posvećena odnosu između introspekcije i empatije, na jednoj strani, i percepcije (u užem smislu te riječi), na drugoj strani: jesu li posrijedi dvije međusobno sasvim odvojene vrste iskustva ili su zapravo posrijedi tek dva vida jednog te istog, cjelovitog iskustva svijeta (kako okoline, prirodne i društvene, s pojedinim stvarima i umovima u njoj, tako i sama sebe u toj okolini, spram tih stvari i umova).

*Međuodnos filozofije i psihologije krajem 19. i početkom
20. st. na primjeru časopisa Kršćanska škola*

DRAŽENKO TOMIĆ

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Časopis *Kršćanska škola* (Zagreb, 1897. – 1945.) u starijim godištimama dotiče se psihologije. »Dušoslovlje«, kako se psihologija povremeno naziva, grana je filozofije. Ona je »znanje o naravi čovječje duše, o njezinim različitim moćima i o njihovom međusobnom odnošaju«. Ukazano je na važnost psihologije za etiku čiji je predmet ljudsko htijenje i djelovanje, a ovo je uvjetovano ne samo spoznavanjem nego i čuvstima, raspoloženjima, navikama i drugim psihičkim stanjima. Na tragu Herbartova shvaćanja psihologije, povremeno je preuveličavana važnost psihologije za pedagogiju. Tako se tvrdi da su pedagogija i metodika tek primijenjena psihologija utoliko što psihologija posjeduje znanja o prirodnom tijeku razvoja djeteta. Značajan prostor u časopisu zauzima promoviranje tzv. psihologičkog pristupa nastavi: logičkog obzirom na predmet i psihološkog obzirom na dijete (psihološka metoda; minhenska metoda). Sučelice optimističkom pristupu psihologiji, kontinuirano se upozorava na precjenjivanje njezinog značenja, pa čak se u pitanje dovede i razložnost postojanja psihologije: ako nema duše nema ni psihologije. Predlaže se psihologiju postaviti na (zdrave) osnove aristotelovsko-skolastičke filozofije. U nastavi je se svedu tek na »pomodnu didaktiku«. Tekst je rezultat istraživanja na projektu Nove teme u hrvatskoj filozofiji od 1874. do 1945. godine, IP-2022-10-5438 koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

Philosophia viva *Pavla Vuk-Pavlovića*

RADOMIR VIDENOVIĆ

Niš, Srbija

Što je čovek i što bi trebalo da bude?!

Čovek je biće koje se ne zadovoljava svojim pukim opstankom i teži da se uzdigne iznad vitalnosti, kaže Pavao Vuk-Pavlović.

Specifično ljudski život stremlji ostvarivanju smisla i tako se opravdava, potvrđuje povijest, ostvarivanjem vrednosti, dok se životinja gubi u bespo-vijesnom vremenu.

Ostvarivanje smislenosti *vrednosti nije moguće bez delovanja*, bez akata *ljudskoga stvaralaštva*, smatra Vuk-Pavlović.

Kako je njegova filozofija zasnovana na *doživljaju* i teži *biti živa*, (uz *evidenciju* kao kriterijum istinitosti) samo stvaralaštvo je i osnovna vrednota života.

Stvaralačke namere se retko ostvaruju bez svakojakih smetnji i prepreka, pa se nameće pitanje: »nije li tragika stvaralaštva u stvari nužna?«.

Dakle: »Gdje filozofija ima da opstoji, filosof je primoran da se stalno bori za neophodnu slobodu životnog stvaralaštva. Jer, filozofija i vlast bistveno stoje u odnosu antagonizma« – veli Vuk-Pavlović.

Vuk-Pavlovićeva filozofija odgoja

IVANA ZAGORAC

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U izlaganju se analizira i kritički interpretira filozofija odgoja Pavla Vuk-Pavlovića s posebnim naglaskom na njegovu kritiku »opredmećenja« odgoja, koje on prepoznaje u tada aktualnim nastojanjima oblikovanja pedagogije kao znanstvene discipline. Polazeći od teze da se odgoj ne može unificirati, postaviti u službu nečega izvanjskoga niti podrediti unaprijed zadanim funkcionalnim i instrumentalnim zahtjevima, izlaganje tematizira Vuk-Pavlovićevu nasuprotnu viziju odgoja. Razmatra se njegovo određenje odgoja kao stvaralačke, budućnonosne djelatnosti usmjerene vrednotama, pri čemu se nastoji pokazati kako takvo shvaćanje nadilazi redukcionističke modele pedagogije utemeljene na mjerenju, standardizaciji i procjeni izvanjske korisnosti odgoja. Ipak, odgajanje je praktična djelatnost, a Vuk-Pavlovićevu idealističku sliku odgoja nije jednostavno prevesti u praksu. U izlaganju se tako tematizira njegovo razumijevanje uloge odgajatelja kao nositelja duhovno-stvaralačke i vrijednosno usmjerene odgojne djelatnosti, kao i poteškoće s kojima se susreće pozicioniranje odgajatelja kao *ličnosti*.

Organizacijski odbor: Luka Boršić, Ana Grgić, Bernard Hostić, Ivan Macut, Ivana Skuhala Karasman, Dario Škarica

Ovaj simpozij organiziran je u sklopu projekta *Wundt, Mercier i novija hrvatska filozofija* (WM-nhf) koji se izvodi u Institutu za filozofiju, praćen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske te financiran sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.–2026. – NextGenerationEU.